

Τρεις δυνατές, ανεξάρτητες και συχνά παθιασμένες για διάφορα θέματα γυναίκες συνεργάστηκαν σ' ένα αφιέρωμα σε μια τέταρτη, την οποία θαυμάζουν. Πρόκειται για νέα παραγωγή του Θεάτρου Αντίλογος, ένα αφιέρωμα στη Λιλή Ζωγράφου. Η σκηνοθέτις Αλεξία Παπαλαζάρου και οι δύο από τους τρεις ηθοποιούς της παράστασης, η Πόπη Αβραάμ και η Χριστίνα Χριστόφια, βρήκαν πολλά σημεία ταύτισης με τη μορφή της συγγραφέως και δημοσιογράφου Λιλής Ζωγράφου και καθώς το δικό τους επάγγελμα τους επιτρέπει να μιλάνε μόνο με λόγια άλλων, επέλεξαν τα δικά της για να εκφράσουν τη συσσωρευμένη επιθυμία... να αντισταθούν... να θυμώσουν... να ρίξουν σφαλιάρες προς διάφορες κατευθύνσεις... να σταθούν αγέρωχες.

Τα αποσιωπητικά της προηγούμενης φράσης δεν σημαίνουν τον δισταγμό μου να ονομάσω στόχους και αιτίες, πιστεύω όμως πως έτσι, με ρήματα χωρίς αντικείμενα δίπλα τους, μπορεί κανείς να περιγράψει τα κανάλια ταύτισης των τριών θυμωμένων γυναικών μ' εκείνη την τέταρτη. Κι ας με συγχωρέσει ο Δημήτρης Αντωνίου, ο άνδρας της υποκριτικής ομάδας, αλλά η παράσταση ήταν μια γυναικεία υπόθεση, και ο ίδιος, με τη συνειδητή και ευγενική στάση του supporting actor άφηνε τις δύο συμπρωταγωνίστριες να βγουν μπροστά.

Αυτή η παράσταση μου προκάλεσε και κάποιες ας τις πούμε θεωρητικές σκέψεις γύρω από το θέμα της ταύτισης των καλλιτεχνών με κάποιο λατρεμένο τους είδωλο που είναι διαφορετική από την υποκριτική ενσάρκωση ενός ρόλου, όπου η επιθυμία να είσαι σαν και αυτόν/αυτήν και όχι απλώς να ενδυθείς τη μορφή, χρωματίζει έντονα την αισθητική του έργου.

Το κείμενο αποτελεί σύνθεση τριών διηγημάτων από τη συλλογή «Επάγγελμα Πόρνη». Δεν γνωρίζω κατά πόσο η κειμενική σύνθεση συμπίπτει μ' εκείνην της αθηναϊκής παραγωγής του 2014 με τον ίδιο τίτλο, αλλά το

γεγονός ότι η Αλεξία Παπαλαζάρου υπογράφει εκτός από τη σκηνοθεσία και τη δραματουργική επεξεργασία μαρτυρεί κάποια διαφοροποίηση. Και τα τρία αφορούν την περίοδο της Χούντας, όταν η γεννημένη το 1922, πασίγνωστη ήδη δημοσιογράφος και συγγραφέας Λιλή Ζωγράφου συγκρούεται με το καθεστώς, με τους πουλημένους οπαδούς του, με τους τρομοκρατημένους υποταγμένους του. Τρία αυτοβιογραφικά επεισόδια, όπου διατυπώνεται ο χαρακτηρισμός της ιστορικής εποχής και η προσωπική της στάση. Τρεις περιπτώσεις άκρας ταπείνωσης από τους έχοντες δύναμη προκαλούν έκρηξη συσσωρευμένης οργής και αμείλικτης αντεπίθεσης της ηρωίδας.

Το πρώτο επεισόδιο αφορά την προσπάθεια της γραφειοκρατίας του καθεστώτος να αφαιρέσει ένα ουσιαστικό μέρος της ταυτότητας της Ζωγράφου, να μην εκδώσει διαβατήριο όπου στη θέση του επαγγέλματος να δηλώνεται «δημοσιογράφος». Ως προκλητική απάντηση εκείνη δηλώνει «επάγγελμα: πόρνη». Παρότι το κείμενο αποτελεί γράμμα προς μια μακρινή φίλη, η σκηνοθέτις και η Χριστίνα Χριστόφια στήνουν τη σκηνή μετωπικά, καθώς ο εκρηκτικός λόγος απευθυνόταν τότε και (σύμφωνα με την επιθυμία των δημιουργών της παράστασης) πρέπει να απευθύνεται και τώρα στο ευρύ ακροατήριο. Το μήνυμα αντίστασης προς τη βία ή εκβιαστική αφαίρεση ταυτότητας κυριαρχεί, και η ηθοποιός με τη σύμφωνη γνώμη της σκηνοθέτιδάς της, δεν στοχεύει τόσο σε ψυχολογικό λεπτομερές πορτρέτο, παρά σε ζωγραφισμένη με αδρές πινελιές μορφή.

Ας κάνω εδώ μια παρένθεση για να αναφερθώ στα σκηνικά της Θέλμας Κασουλίδου, καθώς το επόμενο επεισόδιο βγαίνει έξω από τους πνιχτικούς εσωτερικούς χώρους, ενώ στη σκηνή ένα γραφείο και το πάτωμα από ασπρόμαυρα (μια αχρείαστη οπτική πληροφορία) πλακάκια «μας κρατάνε» μέσα. Πιστεύω πως και τα δύο στοιχεία μπορούσαν να αντικατασταθούν από πιο αφηρημένη λύση σκηνικού χώρου. Όπως και η χρήση των τραγουδιών του Σταμάτη Κραουνάκη και του Μίλτου Πασχαλίδη

θα μπορούσε να ενταχτεί στο δρώμενο με πιο ευρηματικό τρόπο.

Στο μεσαίο διήγημα ο Δημήτρης Αντωνίου αναλαμβάνει ένα είδος τριτοπρόσωπης αφήγησης δημιουργώντας σκίτσα σ' ένα επεισόδιο σύγκρουσης της ηρωίδας με τον όχλο, ζωντανεύοντας στιγμιαία τον χυδαίο δράστη, τους χαφιέδες, τους ψευδομάρτυρες, τους αδιάφορους. Εδώ ακούγεται το θέμα της διάχυτης ενοχής των πολλών εκείνων που δεν υποστηρίζουν την αντίσταση των λίγων.

Στο τρίτο μέρος της παράστασης, στο αποκορύφωμά της, η 50χρονη Λιλή Ζωγράφου την παραμονή της πρωτοχρονιάς του 1973 κάνει απόπειρα αυτοκτονίας, όχι για πρώτη φορά στη ζωή της, θεωρώντας λόγο για την πράξη της την έλλειψη προοπτικής σε πολιτικό, προσωπικό, υπαρξιακό επίπεδο. Όμως ο εγκλεισμός της στην ψυχιατρική κλινική και η βίαιη ταπείνωση στην οποία υποβάλλεται προκαλεί τέτοια αντίδραση ζωτικής δύναμης, τέτοια έκρηξη προσωπικότητας, ωσάν αυτή να βρίσκει λόγο ύπαρξης στο να μάχεται για όλους που σωμαίνονται μετά από τους πολλαπλούς εγκλεισμούς και βιασμούς τους.

Η Πόπη Αβραάμ βρίσκεται σε μια περίοδο γόνιμης ωριμότητας και απελευθερωμένης αυτοπεποίθησης και- υπάρχει δικαιοσύνη!- τη βρίσκουν ρόλοι δύσκολοι και σημαντικοί. Η ηθοποιός δεν αναπαριστάνει τα βάσανά της ηρωίδας της, τα βιώνει και στην επιθετική απολογία της καταργεί κάθε απόσταση μεταξύ εαυτού κι εκείνης.

Η Αλεξία Παπαλαζάρου, η Χριστίνα Χριστόφια, η Πόπη Αβραάμ, ο Δημήτρης Αντωνίου πέτυχαν τους στόχους τους: να ανακαλέσουν μια μορφή, τα λόγια της οποίας θεώρησαν κατάλληλα να είναι όπλα τους σήμερα, να προκαλέσουν (στη δική μου, τουλάχιστον, περίπτωση) επιθυμία να προεκτείνουμε τη γνώση μας πέραν από την «Αγάπη που άργησε μια μέρα» και ίσως αυτό αφορά τις τρεις από τους τέσσερις) να αυτοπροσδιοριστούν ως γυναίκες- καλλιτέχνιδες μέσα από τη μορφή μιας γυναίκας που ποτέ δεν χρειάστηκε να την προσδιορίσουν άνδρες.

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΘΕΑΤΡΟΥ

Της Νόνας
Μολέσκη

Η συσσωρευμένη επιθυμία για αντίσταση

«Επάγγελμα Πόρνη» της Λιλής Ζωγράφου από το Θέατρο Αντίλογος, σε σκηνοθεσία Αλεξίας Παπαλαζάρου